

Сурніна К.С.

УДК 671.33.021

ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ АНАЛІТИЧНИХ ПРОЦЕДУР ПРИ АУДИТІ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ

Актуальність статті. Відсутність чітких рекомендацій з методики обліку оборотних активів не дозволяє належним чином організувати збір даних про їх рух. Окрім того, бухгалтерські служби та інші економічні підрозділи господарських товариств не застосовують на практиці науково розроблену методику аналізу оборотних активів через її високу трудомісткість та складність розрахунків.

Розвитку теорії обліку й аналізу і аудиту оборотних активів сприяли праці таких відомих вітчизняних вчених: Ф.Ф. Бутинця, С.В. Голова, В.І. Єфіменка, М.І. Є.В. Мниха, П.Я. Поповича, М.С. Пушкаря, В.С. Рудницького, В.В. Сопка, М.Г. Чумаченка, І.Д. Фаріона, С.І. Шкарабана та інших. Серед зарубіжних авторів згадані питання розглядалися у наукових працях М.І. Баканова, І.Т. Балабанова, В.В. Ковальова, В.Ф. Палія, Р.С. Сайфуліна, А.Д. Шеремета та інших. Проте, ряд питань щодо методики обліку та аналізу оборотних активів підприємств вимагає подальших досліджень та наукових розробок.

Постановка проблеми. Все вище викладене дозволяє зробити висновок, що виникла необхідність у створенні такої методики застосування аналітичних процедур при аудиті оборотних активів акціонерних товариств, яка б дозволила не тільки чітко визначити їх фінансовий стан, а й була б доступною у використанні, зрозумілою та економічно ефективною з точки зору співвідношення „вигода-витрати”.

Мета та завдання дослідження. Метою статті є розробка теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо вдосконалення методики аудиту оборотних активів з використанням аналітичних процедур в умовах ринкових відносин. Реалізація мети дослідження зумовила необхідність виявлення і розв'язання наступного комплексу завдань:

- узагальнити класифікаційні ознаки оборотних активів у розрізі їх типів з метою визначення критеріїв визнання оборотних активів як об'єктів обліку та аудиту;
- уточнити інформаційне забезпечення аудиту оборотних активів акціонерних товариств, а також визначити шляхи його оптимізації;
- визначити вплив вартісної оцінки оборотних активів на діяльність підприємства в цілому;
- удосконалити методику аудиту оборотних активів акціонерних товариств з метою пошуку резервів підвищення ефективності їх діяльності.

Об'єктом дослідження є оборотні активи як об'єкти обліку операційної діяльності акціонерних товариств Автономної республіки Крим.

Предметом дослідження є організаційно - методичні підходи до обліку та аудиту оборотних активів акціонерних товариств.

Оборотні активи визначаються як сукупна вартість, виражена у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, що обертається у процесі господарської діяльності підприємства у вигляді оборотного капіталу з метою забезпечення економічної вигоди. Оборотні активи призначені для реалізації й обслуговування виробничо-комерційної діяльності і повністю споживаються впродовж одного виробничого циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Існуючі класифікації оборотних активів не відповідають в повній мірі потребам управління. З метою ефективного їх управління нами запропоновано класифікувати оборотні активи за видами, ступенем ліквідності, фінансового ризику, джерелами формування, характером участі в операційному процесі, кругообігом, правом власності, принципом нормування (табл. 1.)

Таблиця 1. Класифікація оборотних активів господарських товариств.

1. За видами	сировина, матеріали, напівфабрикати; готова продукція; дебіторська заборгованість; грошові кошти та їх еквіваленти; - інші.
2. За характером участі в операційному процесі	оборотні активи, які обслуговують виробничий цикл господарського товариства; оборотні активи, які обслуговують інвестиційну діяльність господарського товариства; оборотні активи, які обслуговують фінансовий цикл господарського товариства.
3. За ліквідністю	високоліквідні; швидколіквідні; низьколіквідні.
4. За джерелами формування	зовнішні; внутрішні.
5. За кругообігом	початкові; функціонуючі; накопичені.
6. За правом власності	власні; позичені.
7. За принципом нормування	нормовані; ненормовані.
8. За ступенем ризику	мінімальний; малий; середній; високий.

Ці класифікаційні ознаки дозволять визначити їх вплив на фінансовий стан господарського товариства.

На сучасному етапі розвитку економіки облік знаходиться під впливом податкового законодавства. Як наслідок цього, він в останні роки не розвивається в методологічному відношенні, зокрема не орієнтується на потреби управлінської системи.

Виходом з цього є надання більшої самостійності підприємствам у формуванні власної облікової політики. При цьому, ступінь свободи підприємства у формуванні облікової політики обмежений державною регламентацією обліку, що визначена переліком методик і облікових процедур, серед яких припустимі

альтернативні варіанти. Він визначається, в першу чергу, можливістю вибору конкретних способів оцінки запасів.

Тому внутрішня облікова політика господарського товариства повинна передбачити вирішення наступних завдань:

- розробку робочого плану рахунків обліку оборотних активів;
- розробку форм первинних облікових документів;
- порядок проведення інвентаризації оборотних активів;
- вибір методу оцінки виробничих запасів;
- визначення правил документообігу та технологій обробки облікової інформації;
- порядок контролю за рухом оборотних активів;
- забезпечення своєчасного подання керівництву підприємства повної та достовірної інформації для прийняття управлінських рішень.

Для управління оборотними активами господарських товариств насамперед потрібна добре налагоджена інформаційна база. Такою інформацією систему управління забезпечує аналітична робота, проведена на основі облікових та звітних даних.

Вважаємо, що аналітичні процедури при аудиті оборотних активів акціонерних товариств необхідно здійснювати в такій послідовності.

На першому етапі аналізується структура та динаміка оборотних активів господарського товариства, темпи їх зміни зіставляються з темпами зміни обсягу реалізації продукції, вивчається динаміка питомої ваги оборотних активів в структурі майна товариства.

На другому етапі вивчається динаміка оборотних активів в розрізі основних видів-запасів, сировини, матеріалів, готової продукції, дебіторської заборгованості, залишків грошових активів.

На третьому етапі оцінюється оборотність оборотних активів на основі розрахунку показників (тривалість обороту, коефіцієнт оборотності).

На четвертому етапі визначаються потреби господарських товариств в оборотних активах для здійснення майбутньої діяльності.

Застосування добре налагодженої роботи в системі управління діяльністю господарських товариств надасть їм можливість впливати на ефективність формування та використання оборотних активів.

Практична реалізація управлінських рішень залежить від забезпечення інформаційного середовища, достовірність формування якого залежить від правильного вибору методів оцінки об'єктів управління, значна частка яких належить оборотним активам.

Управління грошовими коштами вимагає добре налагодженої системи інформації про рух грошових коштів. На сьогодні таким джерелом інформації є звіт про їх рух, який в останні десятиліття став одним із основних елементів фінансової звітності у світовій практиці.

В сучасних умовах господарювання, цінність звіту про рух грошових коштів полягає в тому, що інформація, яка має особливу вагу для інвесторів, дає можливість оперативно бачити значення варіанту чистого руху грошових коштів за кожним видом діяльності (табл. 2).

Таблиця 2. Можливі варіанти чистого руху грошових коштів.

Вид діяльності	1 варіант	2 варіант	3 варіант	4 варіант
Операційна	+(позитивне)	-(негативне)	+(позитивне)	+(позитивне)
Інвестиційна	-(негативне)	+(позитивне)	-(негативне)	+(позитивне)
Фінансова	-(негативне)	+(позитивне)	+(позитивне)	-(негативне)

Перший варіант свідчить про хороший стан акціонерного товариства. Така структура руху грошових коштів дозволяє йому фінансувати інвестиційну діяльність, повертати позикові кошти, виплачувати відсотки виключно за рахунок грошових надходжень від операційної діяльності, без залучення позикових коштів або додаткових заходів щодо залучення позикових коштів. Саме таке підприємство залучить потенційного інвестора і задовольнить кредитора.

Другий варіант свідчить про кризовий стан господарського товариства. Надходження грошових коштів здійснюється виключно за рахунок позикових коштів, а також від реалізації необоротних активів, отриманих дивідендів, додаткової емісії акцій тощо. Якщо такі значення чистого руху грошових коштів повторюються щорічно, то виникають сумніви щодо доцільності існування такого господарюючого суб'єкта. Ця ситуація допустима тільки для новоствореного господарського товариства.

Якщо значення чистого руху грошових коштів мають вигляд, наведений у третьому варіанті, то це вказує на задовільний стан товариства, але за умови додатного підсумку значень чистого руху грошових коштів від усіх видів діяльності. У цьому випадку вважається, що підприємство має надходження від здійснення операційної діяльності, при цьому залучені кошти спрямовуються на фінансування інвестиційної діяльності. Виконуючи інвестиційну діяльність, акціонерне товариство тим самим оновлює свої основні засоби і створює основу для отримання доходів у майбутньому у вигляді дивідендів та відсотків.

Ситуація, що наводиться в четвертому варіанті, теж свідчить про задовільний стан товариства. Крім грошових надходжень від операційної діяльності, підприємство має додаткові надходження від раніше здійснених довгострокових і поточних фінансових інвестицій, повернення дебіторської заборгованості, реалізації необоротних активів тощо. За рахунок таких надходжень акціонерне товариство розраховується за боргами з кредиторами, засновниками, а також при здійсненні викупу акцій власної емісії.

У випадку, якщо показники чистого руху грошових коштів усіх видів діяльності мають додатне значення, це свідчить або про допущену помилку при складанні звіту про рух грошових коштів, або про непродуману поведінку керівництва акціонерного товариства. Подібна ситуація (якщо це наслідок допущеної помилки) свідчить про непомірковане залучення позикових коштів, тоді як власних коштів вистачає. На такому підприємстві грошові кошти використовуються нераціонально.

Політика управління оборотними активами являє собою частину фінансової стратегії підприємства, сутність якої полягає у відображенні необхідного обсягу і складу оборотних активів, раціоналізації і оптимізації структури джерел їх фінансування, використовуючи для цього різні види економічного аналізу.

За умов ринкової економіки, коли господарська діяльність підприємства та його розвиток здійснюється за рахунок самофінансування, важливого значення набуває аналітична характеристика фінансової залежності товариства.

Аналіз рахунків, пов'язаних з оборотними активами в умовах ринкової економіки, має важливе значення для управління підприємницькою діяльністю господарського товариства. Для проведення аналізу рахунків потрібно, в першу чергу, визначити операційний цикл підприємства, який є сумою виробничого та фінансового циклу. Базова модель для визначення тривалості операційного циклу господарського товариства має вигляд:

$$ОЦ = ПОгк + ПОсм + ПОгп + ПОдз,$$

де:

- ОЦ – тривалість операційного циклу;
- ПОгк – період обороту середнього залишку грошових коштів;
- ПОсм – період обороту запасів сировини і матеріалів;
- ПОгп – період обороту середніх запасів готової продукції;
- ПОдз – період обороту дебіторської заборгованості.

Алгоритм розрахунку показників базується на традиційному підході, який залежить від періодичності формування фінансової звітності і тому оперує показниками середніх сальдо оборотних активів за видами.

Для забезпечення потреб поточного управління оборотними активами керівництву потрібно мати інформацію про характер співвідношення між оборотами відповідних бухгалтерських рахунків як потоків господарських операцій.

Вважаємо, що управління оборотними активами буде більш ефективним, якщо в рамках внутрішнього аналізу дослідження будуть проводитись за допомогою економіко - математичних моделей.

Акціонерні товариства, що зазнають обмежень, формують власну виробничу програму методом, оберненим орієнтиру, прийнятому у високо розвинутих країнах. Спочатку встановлюють, які ресурси має підприємство, а потім, спираючись на ці дані, будують виробничу програму.

З цією метою, використано симплексний метод як найпростіший і найбільш надійний. Сутність розрахунків полягає в обчисленні середньої величини обсягу виробництва і витрат за двома групами показників (постійні і змінні): всю сукупність даних групують в міру збільшення обсягу виробництва і визначають середню для кожної половини даних. Виходячи з одержаних середніх (звичайне статистичне середнє), визначають величину постійних витрат.

Знаючи величину постійної частини витрат, можна за будь-яким значенням середньої визначити змінні витрати. Потім за допомогою методу лінійного програмування перевіряється наскільки оптимальними є асортимент і обсяг виробництва.

Виходячи з наведених розрахунків, складається математична модель виробничої програми товариства, яка дає можливість визначити необхідний обсяг матеріальних ресурсів під конкретні виробничі завдання підприємства. Враховуючи математичну модель, легко скласти програму для аналізу в умовах комп'ютерної обробки даних.

Запропонований варіант аналізу дозволить господарюючим суб'єктам:

- 1) підвищити достовірність даних;
- 2) використати кінцеві результати аналізу в управлінні оборотними активами;
- 3) збільшити конкурентоспроможність підприємства;
- 4) оперативно реагувати на зміни кон'юнктури ринку.

Разом з тим, потрібно визнати, що в сучасних умовах на українських підприємствах безпосереднє застосування моделей управління грошовими коштами ускладнене у зв'язку з інфляційними процесами та недосконалістю ринку цінних паперів, але практична цінність цих моделей очевидна і впровадження їх у стратегію управління оборотними активами є доцільним.

Висновки. Важливим завданням системи управління оборотними активами є економічно обґрунтована їх класифікація, яку доцільно використовувати в практиці облікової роботи акціонерних товариств. Необхідно при аудиті спочатку здійснювати аналітичні процедури формування оборотних активів, а потім – аналіз їх використання. Виходячи з цього, запропоновано аналітичні процедури при аудиті оборотних активів господарських товариств здійснювати в такій послідовності: на першому етапі аналізується структура та динаміка оборотних активів господарського товариства; на другому етапі вивчається динаміка оборотних активів в розрізі основних видів - запасів, сировини, матеріалів, готової продукції, дебіторської заборгованості, залишків грошових активів; на третьому етапі оцінюється оборотність оборотних активів на основі розрахунку показників тривалості обороту, коефіцієнта оборотності; на четвертому етапі визначаються потреби господарських товариств в оборотних активах для здійснення майбутньої діяльності.

Джерела та література:

1. Аудит Монтгомері / Ф. Л. Дефліз, Г. Р. Дженик, В. М. О'рейллі, М. Б. Хирш; пер. з англ. під ред. Я. В. Соколова. – М. : Аудит, ЮНІТІ, 1997. – 542 с.
2. Міжнародні стандарти аудиту, надання впевненості та етики : видання 2010 року. – К. : ТОВ "ІАМЦ АУ "Статус", 2010. – 1028 с.
3. Аудит : підруч. / І. М. Пожаріцька, К. С. Сурніна, В. О. Шевчук. – Сімферополь : ВД «АРІАЛ» 2011. – 310 с.

Тарасова О.В.**УДК 339.732****ОЦІНКА МІЖНАРОДНОЇ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ**

Актуальність теми дослідження. В останні десятиліття розвиток світової економіки відбувається в контексті глобалізації. Посилення взаємозалежності економік різних країн і усунення законодавчих обмежень на допуск іноземного капіталу на національні ринки банківських послуг послужили потужним фактором розширення масштабів міжнародної банківської діяльності. У свою чергу, міжнародний банківський бізнес будучи одним з найважливіших результатів процесу економічної глобалізації, сам робить значний і всезростаючий вплив на даний процес. Тому, сьогодні необхідно проводити дослідження сучасного стану й тенденцій розвитку міжнародної банківської системи, як найважливішого елемента інфраструктури світового фінансового ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням аналізу й оцінки сучасного стану діяльності банківських систем в умовах глобалізації присвячені роботи ряду сучасних учених, серед яких А. Гальчинський, Ю. Макогон, В. Геєц, Н. Гребеник, М. Долишний, А. Киреев, В. Кравец, М. Савлук. Серед закордонних економістів, що досліджували проблематику міжнародної банківської діяльності можна відзначити праці А. В. Анікіна, С. М. Борисова, О. В. Буториной, М. В. Єршова, Д. В. Сміслова, В. Я. Пищика, Ф. Махлупа, Дж. Сороса, Дж. Стиглиця й ін.

Однак, незважаючи на досить велику кількість робіт з даної тематики, подальше дослідження міжнародної банківської діяльності і її ролі в забезпеченні збалансованості світового господарства в умовах його циклічного розвитку вимагає його подальшого вивчення й аналізу.

Метою написання даної статті є комплексний розгляд сучасного стану й тенденцій розвитку міжнародної банківської діяльності, обумовленої процесом глобалізації, а також сучасною світовою фінансово-економічною кризою.

Основні результати дослідження. Перш ніж приступитися до аналізу стану світової банківської системи необхідно й доцільно розглянути загальний стан світової економіки в сучасних умовах. Так, в 2011 році світова економіка вступила в посткризову фазу слабкого економічного росту, при цьому темпи росту в країнах, що розвиваються, продовжують значно перевищувати темпи росту країн розвинених економік.

Разом з тим, в 2011 році відбулося вповільнення темпів економічного росту, що характеризують наступні макроекономічні показники. По оцінці МВФ [1], в 2011 р. вони знизилися до 3,8% (в 2010 р. - 5,2%). При цьому річні темпи приросту ВВП у промислово розвинених країнах у цілому знизилися до 1,6% (2010 р. - 3,2%). У зоні євро вони оцінюються також на рівні 1,6% (2010 р. - 1,9%). На динаміку ВВП єврозони негативно вплинуло вповільнення росту державного й приватного споживання. По оцінках експертів, в IV кварталі 2011 р. у єврозоні фактична динаміка макроекономічних показників відхилилася від прогнозів у гіршу сторону, відбулося скорочення ВВП і промислового виробництва щодо попереднього кварталу.

У США в 2011 р. темпи росту ВВП знизилися з 3,0 до 1,8%, чому сприяло вповільнення темпів акумулювання запасів матеріальних оборотних коштів і скорочення державних витрат. Позитивно оцінюється прискорення росту споживання й інвестицій в основний капітал у приватному секторі.

У країнах Емес і країнах, що розвиваються, в 2011 р. темпи приросту ВВП збереглися на порівняно високому рівні - 6,2% (2010 р. - 7,3%). Однак вони виявилися нижче, ніж очікувалося експертами. Крім того, у другому півріччі 2011 р. у ряді країн ЕМЕС відбувся істотний відтік капіталу з фінансових ринків. У цілому в зазначених країнах, за даними Всесвітнього банку [2], сукупний приплив капіталу в цей період скоротився до 170 млрд дол. США, що становить 55% від суми, отриманої за аналогічний період попереднього року. Обсяг випуску акцій у країнах з ринковою економікою, що формується, зменшився на 80% - до 25 млрд дол. США, причому більша частина цього падіння пояснюється слабким припливом капіталу в КНР і Бразилію. У Східній Азії і європейських країнах з ринковою економікою, що формується, обсяг випуску облігацій скоротився майже у два рази - до 55 млрд дол. США.

У КНР в 2011 р. згортання мер по стимулюванню економічного росту й повільне збільшення зовнішнього попиту привели, по оцінці МВФ, до зниження темпів росту ВВП до 9,2% (в 2010 р. - 10,4%). У період із січня по липень 2011 р. відбулося посилення інфляції й відповідна жорсткість грошово-кредитної політики. Сповільнився ріст продажів споживчих товарів, а також інвестицій в основний капітал. Індекси цін на акції китайських компаній знизилися за 2011 р. більш ніж на 20% [3].